

PRIOR COMPLAINT, SPECIAL WAY OF NOTIFYING CRIMINAL PROSECUTION BODIES

Viorica-Mihaela FRÎNTU

Lecturer PhD

Faculty of Educational Sciences, Law and Public Administration,
„Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

ABSTRACT: THE PRIOR COMPLAINT IS THE NOTIFICATION OF THE JUDICIAL BODIES BY THE AGGRIEVED PERSON REGARDING THE ACT COMMITTED AND THE INJURY SUFFERED BY THIS. THE PRIOR COMPLAINT REPRESENTS A CONDITION FOR CRIMINAL RESPONSIBILITY AND THEREFORE FOR THE START OF THE CRIMINAL TRIAL IN ALL THOSE CASES IN WHICH IT IS EXPRESSLY PROVIDED FOR IN THE CONTENTS OF THE INDICTMENT RULE.¹

KEY WORDS: PRIOR COMPLAINT, AGGRIEVED PERSON, CRIMINAL PROCEDURE CODE, CRIMINAL ACTION

1. Noțiune

Necesitatea restabilirii ordinii de drept încălcate prin săvârșirea infracțiunilor a condus la instituirea regulii potrivit căreia declanșarea și desfășurarea procesului penal se fac din oficiu. În acest sens, prin dispozițiile art. 7 Cod procedură penală a fost consacrat principiul obligativității punerii în mișcare și exercitării acțiunii penale.²

Prin excepție de la principiul obligativității acțiunii penale, legiuitorul a prevăzut ca, pentru anumite infracțiuni, de regulă cu un grad redus de pericol social, tragerea la răspundere penală a infractorului să fie lăsată la aprecierea persoanei vătămate, punerea în mișcare a acțiunii penale fiind condiționată de manifestarea expresă de voință a victimei.³

Reglementarea plângerii prealabile a fost dictată de rațiuni de politică penală care impun ca, în anumite situații, să se acorde prioritate ocrotirii vieții personale a victimei, căreia i se oferă posibilitatea de a hotărî dacă este sau nu cazul să se facă publicitate faptei, ceea ce este inevitabil în cursul unui proces penal.⁴

Plângerea prealabilă este încunoștințarea organelor judiciare de către persoana vătămată cu privire la fapta săvârșită și vătămarea suferită prin aceasta. Plângerea prealabilă reprezintă o condiție pentru tragerea la răspundere penală și deci pentru pornirea procesului

¹ Al. Boroi, *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 355; Al. Boroi, G. Negruț, *Drept procesual penal*, Ediția a 2-a, revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, București, 2020, p. 457.

² I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2018, p. 62.

³ Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 457.

⁴ Al. Boroi, *op. cit.*, p. 354; Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 457.

penal în toate acele cazuri în care este în mod expres prevăzută în cuprinsul normei de incriminare.¹

Parcurgând dispozițiile Părții speciale a Codului penal, observăm că infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate sunt: lovirea sau alte violențe (art. 193 Cod penal), vătămarea corporală din culpă (art. 196 Cod penal), amenințarea (art. 206 Cod penal), hărțuirea (art. 208 Cod penal), violul în forma simplă [art. 218 alin. (1) și (2) Cod penal], agresiunea sexuală în formă simplă [art. 219 alin. (1) Cod penal], hărțuirea sexuală (art. 223 Cod penal), violarea de domiciliu (art. 224 Cod penal), violarea sediului profesional (art. 225 Cod penal), violarea vieții private (art. 226 Cod penal), divulgarea secretului profesional (art. 227 Cod penal), furtul săvârșit în condițiile art. 231 alin. (1) Cod penal, abuzul de încredere (art. 238 Cod penal), abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor (art. 239 Cod penal), bancruta simplă (art. 240 Cod penal), bancruta frauduloasă (art. 241 Cod penal), gestiunea frauduloasă (art. 242 Cod penal), distrugerea săvârșită în condițiile art. 253 alin. (1) și (2) Cod penal, tulburarea de posesie (art. 256 Cod penal), asistența și reprezentarea neloială (art. 284 Cod penal), nerespectarea hotărârilor judecătorești [art. 287 alin. (1) lit. d)-g) Cod penal], violarea secretului corespondenței [art. 302 alin. (1) Cod penal], abandonul de familie (art. 378 Cod penal), nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului (art. 379 Cod penal), împiedicarea exercitării libertății religioase (art. 381 Cod penal).

De asemenea, pentru o serie de infracțiuni prevăzute în legi speciale acțiunea penală se pune în mișcare ca urmare a plângerii prealabile a persoanei vătămate. Menționăm dispozițiile art. 218 din Legea nr. 62/2011 a dialogului social² în conformitate cu care, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă fapta persoanei care, prin amenințări ori prin violențe, împiedică ori obligă un angajat sau un grup de angajați să participe la grevă ori să muncească în timpul grevei [alin. (1)]. Condiționarea sau constrângerea, în orice mod, având ca scop limitarea exercitării atribuțiilor funcției membrilor aleși în organele de conducere ale organizațiilor sindicale constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă [alin. (2)]. Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, cu excepția infracțiunii prevăzute la [alin. \(1\)](#) [alin. (3)].

Această modalitate specială de sesizare a organelor de urmărire penală poate fi privită și ca o dublă manifestare de voință a persoanei vătămate pentru încunoștințarea organelor judiciare, dar și ca o expresie a voinței acesteia ca infracțiunea comisă să fie urmărită și judecată în vederea tragerii la răspundere penală a celui care a săvârșit infracțiunea.³

Plângerea prealabilă are o natură juridică mixtă, fiind reglementată atât pe planul dreptului material (art. 157 Cod penal), cât și pe planul dreptului procesual penal [art. 7 alin. (3), art. 16 alin. (1) lit. e) și g), art. 18, art. 295-298]. Având în vedere consecințele sale pe planul răspunderii penale și al desfășurării procesului penal, instituția plângerii prealabile se înfățișează atât ca o condiție de pedepsibilitate, cât și ca o condiție de procedibilitate.⁴ În acest sens, pe planul dreptului penal, lipsa plângerii prealabile este considerată o cauză care înlătură răspunderea penală (art. 157 Cod penal), iar pe planul dreptului procesual penal, lipsa plângerii

¹ Al. Boroi, *op. cit.*, p. 355. Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 457.

² Publicată în M. Of. nr. 322 din 10 mai 2011, republicată în M. Of. nr. 625 din 31 august 2012, cu modificările și completările ulterioare.

³ A se vedea Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 458, nota nr. 2

⁴ M.T. Popovici, *Plângerea prealabilă în reglementarea actualului Cod de procedură penală*, în R.R.D. nr. 9/1969, p. 23 apud I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 64.

prealabile este reglementată ca o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale [art. 16 alin. (1) lit. e)].¹

În doctrină s-a arătat că plângerea prealabilă este, din punct de vedere procesual, un act de sesizare a organului de urmărire penală și o condiție indispensabilă de începere a urmăririi penale, a punerii în mișcare a acțiunii penale, cât și a desfășurării în continuare a procesului penal.²

Plângerea prealabilă nu reprezintă în sine un act de punere în mișcare a acțiunii penale, nefiind un act de inculpare prevăzut de lege. În fapt, persoana vătămată care nu introduce sau care își retrage plângerea prealabilă nu dispune de acțiunea penală, ci face doar să fie îndeplinită condiția sub care statul a făcut declarația anticipată de renunțare la acțiunea penală.³

Odată plângerea prealabilă formulată, ea are efecte *in rem*, fiind indivizibilă. Aceasta înseamnă că atunci când sunt mai multe persoane vătămate prin aceeași faptă, aceasta atrage răspunderea penală chiar dacă plângerea penală s-a făcut doar de unii dintre ei – *indivizibilitate activă* [art. 157 alin. (2) Cod penal] –, iar atunci când fapta a fost comisă de mai mulți participanți, aceasta atrage răspunderea penală a tuturor, chiar dacă plângerea a fost făcută doar cu privire la unul dintre ei – *indivizibilitate pasivă* [art. 157 alin. (3) Cod penal].⁴

În caz de concurs de infracțiuni, toate urmăribile la plângerea prealabilă, dacă plângerea este făcută numai pentru una sau unele dintre ele, numai acestea pot fi urmărite, iar dacă unele dintre faptele concurente sunt urmăribile din oficiu, acestea se vor urmări, indiferent dacă pentru celelalte s-a formulat sau nu plângere prealabilă.⁵

Potrivit art. 159 Cod penal, în prezent, împăcarea poate interveni numai în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale s-a făcut din oficiu, dacă legea o prevede în mod expres, deci nu în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângere prealabilă.⁶ Împăcarea înlătură răspunderea penală și stinge acțiunea civilă. Aceasta produce efecte numai cu privire la persoanele între care a intervenit și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței [art. 159 alin. (2) și (3) Cod penal].

Renunțarea la plângerea prealabilă și retragerea plângerii prealabile au efect irevocabil, în sensul că persoana vătămată nu mai poate reveni asupra ei, după cum nu mai poate formula o nouă plângere pentru aceeași faptă.⁷

2. Titularii plângerii prealabile

Reglementarea instituției plângerii prealabile de către legiuitor s-a făcut în scopul ocrotirii în primul rând a intereselor persoanei vătămate prin săvârșirea unei infracțiuni, dreptul de introducere a plângerii prealabile fiind strict personal, individual și netransmisibil.⁸

Poate introduce plângere prealabilă la organele de urmărire penală persoana fizică personal și persoana juridică prin reprezentantul legal. Fac totuși excepție de la această regulă:⁹
- persoana lipsită de capacitate de exercițiu;

¹ I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 64.

² A se vedea Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 458, nota nr. 7.

³ V. Văduva, în N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.), R. Moroșanu, C. Voicu, V. Văduva, G. Tudor, D. Atasiei, T.V. Gheorghe, C. Ghigheci, C.M. Chirița, T. Manea, *Codul de procedură penală comentat*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 847 apud Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 458-459.

⁴ V. Pașca, *Drept penal. Partea generală*, Ediția a 4-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 415.

⁵ V. Văduva, în N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.), *op. cit.*, p. 848 apud Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 459.

⁶ Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 459.

⁷ V. Văduva, în N. Volonciu, A.S. Uzlău (coord.), *op. cit.*, p. 854 apud Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 459.

⁸ A se vedea Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 459, nota nr. 4.

⁹ Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 459.

Dacă persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu (minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și interzisul judecătoresc), plângerea prealabilă poate fi introdusă de către reprezentantul legal al acesteia (părinte, tutore sau curator).¹

- persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă.

În cazul minorilor cu capacitate de exercițiu restrânsă (cu vârsta între 14-18 ani), plângerea prealabilă trebuie introdusă de către persoana vătămată (minorul respectiv), cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă (părinte, tutore sau curator).²

Potrivit art. 295 alin. (3) combinat cu art. 289 alin. (8) teza a III-a Cod procedură penală, în cazul în care făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

Plângerea prealabilă se poate face și prin mandat, potrivit art. 295 alin. (3) raportat la art. 289 alin. (3) Cod procedură penală.

Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii prealabile. Mandatul special trebuie să fie dat în cadrul termenului prevăzut pentru introducerea plângerii prealabile.³

Plângerea prealabilă nu poate fi formulată prin intermediul substituițiilor procesuali (de exemplu, de un soț pentru celălalt sau de către copilul major pentru părinți).

În conformitate cu art. 158 alin. (4) Cod penal, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile, dar acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu în condițiile legii, retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror.

De asemenea, potrivit art. 199 alin. (2) Cod penal, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 193 Cod penal (lovirea sau alte violențe) și la art. 196 Cod penal (vătămarea corporală din culpă) săvârșite asupra unui membru de familie, acțiunea penală se pune în mișcare și din oficiu, situație în care acționează atât principiul disponibilității, al manifestării de voință a persoanei vătămate prin săvârșirea infracțiunii, cât și principiul obligativității, dar numai în subsidiar, în cazul în care victima infracțiunii nu a introdus plângerea prealabilă ca act de sesizare a infracțiunii.⁴

De asemenea, conform art. 157 alin. (5) Cod penal, dacă persoana vătămată a decedat sau în cazul persoanei juridice aceasta a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare din oficiu.

Așadar, titularii plângerii prealabile sunt:⁵

- numai persoana vătămată, adică subiectul pasiv al infracțiunii, a cărei vătămare este consecința directă a infracțiunii, așa cum rezultă și din art. 295 alin. (1) Cod procedură penală;
- reprezentantul legal al persoanei vătămate fără capacitate de exercițiu;
- persoana vătămată cu capacitate de exercițiu restrânsă, cu încuviințarea reprezentantului legal;
- reprezentantul convențional, cu mandat special.

3. Termenul de introducere a plângerii prealabile

Potrivit art. 296 alin. (1) Cod procedură penală, plângerea prealabilă trebuie să fie introdusă în termen de 3 luni din ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei.

¹ Gh. Ivan, M.-C. Ivan, *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Ediția a 4-a, Editura C.H. Beck, București, 2019, p. 211.

² *Ibidem*.

³ A se vedea I. Neagu, M. Damaschin, *op. cit.*, p. 67.

⁴ Al. Boroș, G. Negruț, *op. cit.*, p. 460.

⁵ *Ibidem*.

În art. 296 alin. (2) Cod procedură penală se arată că, în cazul în care persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei.

În cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al persoanelor prevăzute la alin. (2) al art. 296 Cod procedură penală, termenul de 3 luni curge de la data numirii unui reprezentant legal [art. 296 alin. (3) Cod procedură penală].

Potrivit opiniei doctrinare majoritare¹, termenul de 3 luni prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile este un termen procedural, care se calculează potrivit art. 269 și art. 270 Cod procedură penală, iar nerespectarea acestuia atrage decăderea persoanei vătămate din dreptul de a introduce plângere, conform art. 268 alin. (1) Cod procedură penală.²

De asemenea, în doctrină s-a apreciat că, în situația în care persoana vătămată ar fi împiedicată de o cauză temeinică (forță majoră sau caz fortuit) să introducă plângerea prealabilă în termen această plângere va putea fi introdusă peste termen.³

O situație specială este cea a infracțiunilor continue sau continuate. În acest sens, prin Decizia nr. 2/2020⁴, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, analizând cazul infracțiunii de abandon de familie prevăzute în art. 378 alin. (1) lit. c) Cod penal (calificată de Înalta Curte, printr-un recurs în interesul legii⁵, ca fiind o infracțiune continuă), a stabilit că termenul de introducere a plângerii prealabile prevăzut în conținutul art. 296 alin. (1) și (2) Cod procedură penală – de 3 luni din ziua în care persoana vătămată sau reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei – curge de la data la care persoana vătămată ori reprezentantul său legal a cunoscut săvârșirea faptei. Termenul de 3 luni prevăzut în conținutul art. 296 alin. (1) și (2) Cod procedură penală poate să curgă din trei momente diferite, după cum urmează:

a) din momentul consumării infracțiunii, dacă acest moment este identic cu cel al cunoașterii faptei;

b) din momentul cunoașterii săvârșirii faptei, care se poate situa între momentul consumării faptei până la momentul epuizării; și

c) din momentul epuizării infracțiunii sau ulterior acestuia, odată cu cunoașterea săvârșirii faptei, caz în care nu trebuie să fi fost împlinit termenul de prescripție a răspunderii penale.⁶

4. Conținutul plângerii prealabile

Conform art. 295 alin. (3) Cod procedură penală, plângerea prealabilă conține aceleași mențiuni ca și plângerea prevăzute în art. 289 alin. (2) Cod procedură penală, respectiv: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor

¹ Gh. Nistoreanu și colab., *Drept procesual penal*, Ed. Europa Nova, București, 1996, p. 217 apud Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 461.

² A se vedea Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 461.

³ V. Dongoroz și colectiv, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, vol. VI, ediția a II-a*, Editura Academiei, Editura All Beck, București, 2003, p. 105 apud A.-L. Lorincz, *Drept procesual penal, vol. II*, Editura Universul Juridic, București, 2016, p. 26.

⁴ M. Of. nr. 135 din 20 februarie 2020

⁵ Prin Decizia 4/2017 (M. Of. nr. 360 din 16 mai 2017), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că *infracțiunea de abandon de familie săvârșită prin neplata, cu reacredință, timp de trei luni, a pensiei de întreținere, instituită printr-o singură hotărâre judecătorească în favoarea mai multor persoane, constituie o infracțiune unică continuă*.

⁶ A se vedea Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 461.

juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum și indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

Din punct de vedere formal, plângerea prealabilă poate fi făcută:

- *în scris*, situație în care ea trebuie semnată de petiționarul persoană vătămată sau de către mandatar;

- *în formă electronică*, fiind necesar a fi certificată prin semnătura electronică a persoanei vătămate sau a mandatarului, în conformitate cu prevederile legale;

- *oral*, situație în care se consemnează într-un proces-verbal de organul care o primește.¹

Potrivit dispozițiilor actualului Cod de procedură penală, persoana vătămată va indica făptuitorul doar dacă este cunoscut, esențial fiind să fie exprimată dorința acesteia de a fi promovată acțiunea penală.²

5. Organele competente să primească plângerea prealabilă

Conform art. 295 alin. (2) Cod procedură penală, plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului, potrivit legii.

La primirea plângerii prealabile, organul de urmărire penală verifică dacă aceasta îndeplinește condițiile de formă și dacă a fost depusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate împreună cu propunerea de clasare, potrivit art. 297 alin. (1) Cod procedură penală.

Plângerea prealabilă greșit îndreptată se socotește valabilă dacă a fost introdusă, în termenul legal, la organul judiciar incompetent (acesta fiind obligat să o trimită, pe cale administrativă, organului judiciar competent).³

Potrivit art. 297 alin. (2) Cod procedură penală, dacă într-o cauză în care s-au făcut acte de urmărire penală se constată că este necesară plângerea prealabilă, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere. În caz afirmativ, organul de urmărire penală continuă cercetarea. În caz contrar, înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare.

De asemenea, și în faza de judecată, în caz de schimbare a încadrării juridice (art. 386 Cod procedură penală), dacă noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța de judecată cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă vrea să facă plângere prealabilă.⁴ În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, în caz contrar dispunând încetarea procesului penal, conform art. 386 alin. (2) teza a II-a Cod procedură penală.

6. Procedura plângerii prealabile în cazul infracțiunilor flagrante

Conform art. 298 Cod procedură penală, în caz de infracțiune flagrantă, organul de cercetare penală este obligat să constate săvârșirea acesteia, chiar în lipsa plângerii prealabile [alin. (1)]. După constatarea infracțiunii flagrante, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și dacă aceasta declară că face plângere prealabilă, începe urmărirea penală. În caz contrar, înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare [alin. (2)].

¹ Al. Boroș, G. Negruț, *op. cit.*, p. 462.

² *Ibidem*.

³ B. Micu, A.-G. Păun, R. Slăvoiu, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 203.

⁴ A.-L. Lorincz, *op. cit.*, p. 26.

Potrivit doctrinei, în cazul în care o infracțiune pentru care se cere plângerea prealabilă a persoanei vătămate este flagrantă, are loc o revenire în parte la principiul oficialității, în sensul că organul de urmărire penală este obligat să procedeze la constatarea săvârșirii ei chiar în lipsa plângerii prealabile, probele obținute în aceste condiții constituind dovezi esențiale în soluționarea cauzei, dacă persoana vătămată ar introduce plângere prealabilă, ele neputând fi obținute decât în momentul săvârșirii infracțiunii.¹

¹ A se vedea Al. Boroi, G. Negruț, *op. cit.*, p. 463.

BIBLIOGRAFIE

1. Boroș Al., *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Editura C.H. Beck, București, 2010;
2. Boroș Al., Negruț G., *Drept procesual penal*, Ediția a 2-a, revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, București, 2020;
3. Ivan Gh., Ivan M.-C., *Drept penal. Partea generală conform noului Cod penal*, Ediția a 4-a, Editura C.H. Beck, București, 2019;
4. Lorincz A.-L., *Drept procesual penal, vol. II*, Editura Universul Juridic, București, 2016;
5. Micu B., Păun A.-G., Slăvoiu R., *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, Editura Hamangiu, București, 2014;
6. Neagu I., Damaschin M., *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2018;
7. Pașca V., *Drept penal. Partea generală*, Ediția a 4-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2015.